

סוגיות ההולכות בשיטתו. תוס' כאן מצדדים שגם רב מודה בנשתמד, שדחה את הקרבן בידיו.

כשהפריש קרבן ואחר כך הורו בית דין שחלב מותר באכילה, וחזרו בהם – לדעת ר' יוחנן אף קרבן זה נדחה. נחלקו ראשונים האם במקרה זה הדיחוי פשוט יותר (רש"י) או מחודש יותר (רבנו תם). הרמב"ם לא הביא דין זה.

אחרים שגם במקרה זה הקרבן דחוי. ויש אומרים שהפרשה זו פסולה אפילו לדעה שבעלי חיים אינם נדחים (קרבן אורה).

הרמב"ם פוסק שלא כר' יוחנן, שכן הכריע כדעת רב שבעלי חיים אינם נדחים, וכן דעת המאירי, וכן משמע ברי"ד. הגר"א סובר שראוי להכריע כר' יוחנן, על פי כמה

מערכה יז. העבודות המפגלות והמתפגלות (יג,א-ב)

בשעת עבודה [כלומר, עבודה המעכבת כפרה!] על דבר אכילת אדם או למזבח¹.

לאחר מכן מובאת בגמ' קושיית "ההוא מרבנן" שהקשה לרבא, אודות סתירה נוספת באשר לפיגול בשפיכת השיריים: בברייתא השניה הנ"ל נאמר: "יצאו שפיכת שיריים והקטרת אימורין שאין מעכבין את הכפרה", ולפיכך אין בהם פיגול. מאידך, בברייתא אחרת (תורת כהנים שם, פיסקה ו) נאמר: "מניין לרבות שפיכת שיריים והקטרת אימורין? ת"ל 'ואם האכל יאכל', בשתי אכילות הכתוב מדבר". רבא מיישב: "הא דאמר הריני זורק על מנת לשפוך שיריים למחר, הא דאמר הריני שופך שיריים על מנת להקטיר אימורין למחר". חילוק זה מוסבר כאמור, שהזורק על מנת לשפוך שיריים חושב בשעת עבודה המעכבת כפרה, מזה שאין כן החושב בשעת שפיכת השיריים.

בשיטת רש"י הלכו כמה מן הראשונים: תוס' (ט, ב ד"ה מחשבין), רי"ד, ומפרשי התורת כהנים (ויקרא וצו שם): רבנו הלל, הפירוש המיוחס לר"ש, ופירוש 'תוספות אחרות'.

שחיטה וקבלת הדם. על פי דעת רש"י, העושה את העבודות הללו מפגל אם חשב בהן על "אכילת מזבח", אבל המחשבה עליהן אינה מפגלת.

זוהי גם שיטת הרמב"ם, שכתב (הל' המוקדשין יג,א) שהשוחט מפגל אם חשב על זריקת הדם וההקטרה ואכילת בשר, ולא הזכיר מחשבה על הקבלה. כמו כן כתב (שם יז,ו) שהשוחט על מנת לשפוך שיריים

למחר פיגל. בעניין העבודות המפגלות, כתב (עיין שם יג,ד) שהזבח מתפגל באחת מארבע העבודות: שחיטה קבלה הולכת הדם וזריקתו, ולא הזכיר הבדל כלשהו בין השחיטה לקבלה (דלא כראב"ד להלן)².

נאמר בתורה (ויקרא ז,יח): "ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה, המקריב אותו לא יחשב לו, פיגול יהיה, והנפש האוכלת ממנו עוונה תשא". חז"ל (בגמ' להלן כט,א) מפרשים זאת לא על עצם האכילה מבשר הקרבן לאחר זמנו, אלא על החושב בשעת עשיית עבודות הקרבן לאכול מבשרו לאחר הזמן, וזהו הנקרא "פיגול". הסוגיה עוסקת בשאלה, מה הן העבודות המדוברות, שהמחשבה בשעת עשייתן מפגלת את הקרבן ("עבודות מפגלות"), וכן מהי ה"אכילה" המדוברת, שהמחשבה אודותיה לעשותה לאחר הזמן מפגלת ("עבודות מתפגלות").

פיגול בקבלה ובשפיכת השיריים – סוגיית הגמרא ופירושה במשנה נאמר: "שהזבח נפסל בארבעה דברים: בשחיטה ובקיבול ובהילוך ובוזיקה". הגמ' מקשה על כך מברייתא (שמקורה בתורת כהנים, ויקרא נדבה פרשתא ד,ה) האומרת: "קבלה – לא עשה בה מחשבה כמעשה; זריקה – עשה בה מחשבה כמעשה". רבא סבר תחילה להבדיל בין פסול שלא לשמה, שנאמר בכל ארבע עבודות אלו, לבין פיגול, שבו המחשבה בקבלה אינה פוסלת. אבל הגמ' מוכיחה שמחשבת פיגול פוסלת בקבלה מברייתא (תורת כהנים צו פרק יב,ד): "מניין לרבות שחיטה וקבלה?... בדברים המביאין לידי אכילה הכתוב מדבר", ולפיכך אומרת הגמ': "אלא לא קשיא: הא דאמר הריני שוחט על מנת לקבל דמה למחר; הא דאמר הריני מקבל דמה על מנת לשפוך שיריים למחר".

רש"י מפרש, שהשוחט על מנת לקבל דמה אינו מפגל, משום שקבלת הדם איננה 'אכילת מזבח', ואילו המקבל על מנת לשפוך שיריים למחר מפגל. טעם הדבר, שפיגול נאמר על מי שחושב בשעת עשיית אחת מארבע העבודות המעכבות את הכפרה, מן השחיטה ועד זריקת הדם, ומחשבתו מוסבת על 'אכילה' לאדם או למזבח, דהיינו אכילת בשר, הקטרת אברים ואימורים, או זריקת דם למזבח ושפיכתו ליסוד. ובלשונו: "כללא דמילתא: בעינן מחשבה

2. לא מפורש בדבריו שהחושב בשעת שפיכת השיריים אינו מפגל, אבל הדבר נלמד בקל וחומר ממה שכתב (יז,א) שהחושב בשעת מתנה שניה ממתנות הדם

1. ובכך נכללת שחיטה, אע"פ שאינה עבודה, ולאידך גיסא הקטרה אינה בכלל זה, הגם שהיא עבודה.

שיטת הראב"ד³

הדם שהיא עיקר "המקריב", לבין קבלת הדם והולכתו, שאינם מפורשים. כמו כן השחיטה⁵, אמנם אינה מפורשת בפסוק אבל יש לה חשיבות בהיותה תחילת העבודה, והיא המתירה את הבהמה אף בחולין. לפיכך, החושב בשעת עבודה חשובה (שחיטה) ומפורשת (זריקה), או החושב על אכילה חשובה (זריקה) ומפורשת (הקטרה ואכילת בשר) – פיגל; אבל החושב בשעת עבודה שאינה מפורשת (קבלה והולכה) על אכילה שאינה מפורשת (שפיכת שיריים) – לא פיגל, וכן החושב בשעת אכילה שאינה מפורשת (שפיכת שיריים) על עבודה מפורשת ואינה מעכבת (הקטרה ואכילה) – לא פיגל.

לא ברור מדברי הראב"ד, מה דעתו במקבל על מנת להוליך למחר (עבודות מעכבות שאינן מפורשות)⁶. במקטיר על מנת לאכול למחר (עבודות מפורשות שאינן מעכבות) – נראה שמודה שלא פיגל⁷.

סיכום ההלכות לפי שתי השיטות: א. העושה אחת מארבע העבודות על מנת לזרוק דם או להקטיר או לאכול לאחר הזמן – מפגל לכל הדעות. ב. השופך שיריים על מנת להקטיר או לאכול – לכל הדעות לא פיגל. ג. השוחט על מנת לקבל או להוליך – לרש"י לא פיגל⁸ ולראב"ד פיגל⁹. ד. המקבל או מוליך על מנת לשפוך שיריים – לרש"י פיגל ולראב"ד לא. ה. המקבל על מנת להוליך – לרש"י לא פיגל ואולי לדעת הראב"ד פיגל.

מתנות הדם האחרונות, מן השניה ואילך, שאינן מעכבות – לרש"י הדבר ברור שדינן כשיריים, שהחושב עליהן – פיגל, והחושב בשעת עשייתן – לא פיגל¹⁰. ומסתבר שאף

הראב"ד בפירושו לתורת כהנים (ויקרא וצו שם) מאריך בבירור הסוגיה כאן, ונקודת המוצא לדיונו הוא קושי בפשט הגמ' כאן: לאחר שרבה תירץ "הא דאמר הריני מקבל דמה על מנת לשפוך שיריים למחר" מופיעה קושיית "ההוא מרבנן": "ושפיכת שיריים והקטרת אימורין לא פסלא בהו מחשבה?". הקושיה תמוהה לכאורה, שהרי זה עתה נאמר בגמ' שלמרות שאין פיגול בשפיכת שיריים – יש פיגול במקבל על מנת לשפוך שיריים!⁴ וקושי נוסף, שרבה עונה על קושיה זו, שהברייתא האומרת שיש פיגול בשפיכת שיריים עוסקת ב"הריני זורק על מנת לשפוך שיריים", ומדוע לא אמר כדבריו קודם, "הריני מקבל על מנת לשפוך"?

לפיכך מפרש הראב"ד, שיש להבין את החילוק בין "שוחט על מנת לקבל דמה" לבין "מקבל על מנת לשפוך שיריים" באופן הפוך: השוחט על מנת לקבל למחר – פיגל, שכן חשב על עבודה המעכבת כפרה; ואילו המקבל על מנת לשפוך שיריים אינו מפגל, שכן שפיכת השיריים אינה מעכבת.

מצינו אמנם מחשבת פיגול גם כשחושב על עבודה שאינה מעכבת כפרה, כגון המקבל את הדם על מנת לאכול את הבשר או להקטיר את האימורים לאחר זמנם (כמפורש במשנה כט,ב), וכמו כן הזורק את הדם על מנת לשפוך שיריים (כמפורש בגמ' כאן). הראב"ד מסביר זאת, שיש להבדיל בין הדברים המפורשים יותר בפסוק, "ואם האכל יאכל... המקריב אותו", דהיינו אכילת הבשר וכן ההקטרה (שכן אכילת האש קרויה 'אכילה', כדלהלן לא,א), וכן זריקת

העיקריות אינו מפגל. גם מדויק כן בלשונו בפ"ג הל' ד: "שבארבע עבודות הזבח נפסלו... ובזריקתו על המזבח", בניגוד להל' א שם: "על מנת לזרוק דמו או להקטיר" בלא "על המזבח", דהיינו, גם בשפיכה על היסוד (אבן האזל יג,א).

3. שיטת הראב"ד בסוגיה לא נודעה לרוב האחרונים, מפני שפירושו לספרא נדפס במלואו לראשונה רק בשנת תרכ"ו, וגם שם לקו דבריו בעניין זה בשיבושים קשים. נוסח מדויק ובהיר של דבריו מופיע בכנסת הראשונים כאן, ובמהדורות המדויקות של הספרא הנדפסות בשנים האחרונות. פירושו לספרא על פרשת ויקרא בלבד נדפס כבר בקושטא רפ"ג, ובקרבן אהרן ציטט חלק מדבריו שם (ללא המשך הדברים בפרשת צו), וזהו המקור העיקרי שהיה בפני גדולי האחרונים (על פי המבוא לספרא במהדורת מכון אופק).

4. בקרן אורה התקשה בזה מדיליה, ולא תירץ. בעולת שלמה ובחידושי הריצ"ד הגיהו מכח קושי זה: "הריני מקבל דמה על מנת לזרוק דם למחר".

5. לא ברור מה הכריח את הראב"ד לומר שהשוחט על מנת לשפוך שיריים פיגל, וכנראה למד זאת מהשוחט על מנת לקבל, שפיגל על פי פירושו בגמ', או מהתורת כהנים דלהלן (למרות שהעמידה כדן מיוחד בשיריים הפנימיים).

6. בכנסת הראשונים הסתפק בזה, ואילו בקרבן אהרן כתב בדעת הראב"ד: "בד' עבודות אם חשב בהן זו על זו – פסל". לשון הראב"ד (צו שם): "יש לנו למעט המחשב בקבלה על שפיכת שיריים, מפני שהקבלה אינה מפורשת כמו הזריקה, והשפיכה עצמה אינה מעכבת כפרה ואינה מפורשת... וכיון שהעבודה שהוא מחשב בה ואותה שהוא מחשב עליה שתיהן אינן מפורשות – ראוי למעט אותן". בתחילת המשפט תלה את הקולא בשפיכה גם בכך שאינה מעכבת, ולפי זה המחשב בהולכה פיגל, ואילו בסופו תלאה רק בהיותה בלתי מפורשת.

7. בהמשך שם כתב: "וכן המחשב בשפיכת שיריים על ההקטרה או על האכילה ראוי למעט אותן, מפני שאין בכלול דבר מעכב כפרה, ואע"פ שהוא מחשב על האכילות המפורשות". ניתן לדייק שאם שתי העבודות, זו שחושב בה וזו שחושב עליה, היו אכילות מפורשות – היה מפגל. אבל הדבר נסתר לכאורה מהמשנה להלן (לו,ב), שהזורק את הדם ממתנה שניה ואילך על מנת לאכול או להקטיר – לא פיגל,

כלומר שלאחר שנעשו העבודות המעכבות בהכשר לא יתכן שהקרבן יחזור ויפסל, וזוהי סברת רבי אליעזר (בגמ' להלן כט,א ובתו"כ בסמוך שם): "לאחר שהוכשר יחזור ויפסל?" (ומכאן למד שלא שייך שאכילת הבשר לאחר זמנו תפסול את הקרבן, אלא רק המחשבה בשעת הקרבנות). ממילא מסתבר שאף הראב"ד מודה שמחשבה בשעת ההקטרה אינה פוסלת, וכן מפורש בתוספתא (זבחים ג,ה): "הקטיר אימורין על מנת לאכול בשר – הרי אלו אין מפגלין".

8. הראב"ד, ובעקבותיו בקרבן אהרן, פירשו בדעת רש"י שהשוחט על מנת לקבל למחר אינו מפגל משום שמחשבה זו היא "כמצחק", כלומר שמחשבתו אינה אפשרית, שהרי אם לא יקבל מיד – הדם ישפך. על פי זה כתב בעל יכהן פאר, שהשוחט על מנת להוליך – מפגל. ברם, הדברים אינם מתיישבים עם התוספתא המובאת להלן, שהמקבל על מנת להוליך למחר לא פיגל. ופשטות דברי רש"י, שהשוחט על מנת לקבל לא פיגל כי הקבלה אינה אכילת מזבח.

9. לכאורה מוכח שלא כראב"ד במשנה להלן לה,ב: "שחטו על מנת להניח את דמו או אימוריו למחר או להוציאן לחוץ... חכמים מכשירין". המחשבה על הדם להוציא לחוץ לכאורה היא מחשבת הולכה חוץ למקומו, ומכאן החושב על ההולכה אינו פוסל ומפגל! ויש ליישב, ש"הולכה" אינה אלא כדי לזרוק את הדם, ובמשנה שם מדובר בחושב להוציא שלא על מנת לזרוק. אבל אין לתרץ ש"הולכה" אינה אלא למזבח ונמצא שלא שייכת מחשבת "חוץ למקומו" בהולכה, שהרי כשם שבזריקה יש "חוץ למקומו" כך גם ראוי שיהיה בהולכה! ובבעל המאור בחולין (ח,א בדפי הרי"ף) כתב: "שהמחשבה פוסלת במקדשין מעבודה לעבודה בארבע עבודות, כגון שוחט על מנת לקבל או להוליך או לזרוק או להקטיר חוץ לזמנו או חוץ למקומו" (וכיו"ב ברמב"ן וברשב"א שם), ובפשטות המובן שיש בהולכה "חוץ למקומו".

10. הדין שהחושב בשעת עשייתן לא פיגל מפורש במשנה להלן (לו,ב). הדין שהחושב עליהן פיגל נובע בקל וחומר משיריים (מנחת חינוך מצוה קמד), וכן מבואר בתוס' (י,א ד"ה מחשבין, המתחיל ט,ב: "אם זרק לגמור הזריקה חוץ לזמנו – פסול") ובסתימת הרמב"ם (פסוה"ק יג,א). בתפארת ישראל (זבחים פ"ב אות כו) נקט שלא כן, ע"פ המשנה בפ"א מ"א שמתנה שניה אינה מפגלת, אך כבר תמה עליו בתפארת

או שברייתא זו סוברת כדעה ששיירי הדם של חטאת פנימית מעכבים (עיין להלן נבא), ולכן המחשבה עליהם מפגלת¹³. עוד מצינו במפורש בתוספתא (זבחים גה): "שחט על מנת לקבל וקיבל על מנת להלך למחר – הרי אלו אין מתפגלין", כדעת רש"י.

באשר לקושיית הראב"ד על רש"י מן המשפט "ושפיכת שיריים לא פסלה בה מחשבה?", ממנו משתמע שלא נאמר לעיל שיש פיגול במקבל על מנת לשפוך שיריים, נראה לתרץ לדעת רש"י כך: קושיית "ההוא מרבנן" לרבא לא נאמרה בעקבות המשא ומתן הקודם, אלא הובאה בגמ' אגב הבאת הברייתא בעניין שפיכת שיריים, כדי לדון על הסתירה לכאורה בין ברייתא זו לברייתא אחרת בעניין השיריים. ממילא, קושייה זו אינה נובעת מתירוץ רבא לסתירה בעניין הקבלה, ואין להוכיח מהקושייה שכוונת רבא שהמקבל על מנת לשפוך אינו מפגל. כמו כן, רבא בתירוץ לסתירה בעניין השיריים מזכיר את הזורק על מנת לשפוך ולא את המקבל, כי הדיון על השיריים לא נאמר כהמשך לדיון על הקבלה, ולכן נקט כדוגמא את הזריקה, מפני שהיא העבודה העיקרית שבה נאמר דין פיגול.

שיטת בעל המאור וסיעתו

בעל המאור בחולין לטא (חא בדפי הרי"ף) כותב, שהשוחט על מנת לקבל לאחר הזמן – פיגול, וכן כתבו הרמב"ן והרשב"א שם¹⁴. כמה מפרשים תמדה עליהם מכח הסוגיה כאן, לפיה מחשבה על קבלה אינה מפגלת¹⁵, ויש שכתבו שדעתם כראב"ד¹⁶.

המשנה בהמשך: "זה הכלל: כל השוחט והמקבל..."

12. קרבן אהרן (ויקרא שם, והסכים עמו בעזרת כהנים); יתר הבז וזבחי אפרים כאן. יש להעיר על קושייתו הראשונה של הקרבן אהרן על הראב"ד: הקרבן אהרן קובע כלל, שבכל מקום שיש סתירה בין מקורות שונים, והגמ' מתרצת: "הא... והא..." – החלק הראשון של המשפט מתייחס למקור העיקרי שבו אנו עוסקים, והחלק השני מתייחס למקור המשני, שהובא כדי להקשות על המקור העיקרי. נראה שכלל זה אינו נכון, שהרי בהמשך הסוגיה, בסתירה לגבי שפיכת שיריים, המשפט "הא דאמר הריני זורק על מנת לשפוך שיריים" מתרץ את המקור המשני! וכן בכמה מקומות במסכתין (טא, "הא ידי הא דראש"; צאב, "הא ר' יהודה"; צדא, "הא רבנן הא אחרים"; צטא, "הא דאסח דעתייה מטמא מת"). ולהלן פחב, ישנה סתירה ועליה שני תירוצים: "הא ידידי מאן קטליה, הא דלא ידיעי... הא בצנעא, הא בפרהסיא", הראשון מתאים לכללו של הקרבן אהרן והשני הפוך, ושמע מינה שאין כלל בזה.

13. יש בכך חידוש, שכן דברי הספרא שם אמורים שם על פי הדעה שאין פיגול בחטאות הפנימיות אלא בדבר הנעשה בחוץ, דומיא דשלמים (ראה להלן מערכה קג), ואם כן לכאורה אין מקום שהשיריים יפגלו, אפילו אם הם מעכבים, דומיא דשירי הדם בשלמים, שאינם מעכבים. ברם, על פי הנפסק להלכה בסוגיה הבאה על טבילת אצבע מפגלת, קיימא לן שמה שנלמד משלמים נלמד כ"דון מינה ואוקי באתרה", ובכל קרבן כעניינו.

14. ובמאירי שם כתב כן לעניין מחשבת שלא לשמה, וכי"ב ברא"ה שם: "שאם חשב... לקבל דמו... שלא כראוי", וכן בר"ן על הרי"ף שם, ועיין לעיל מערכה יד. בציץ אליעזר (ח"ג סי' נח) כתב, שגם הראשונים שהזכירו מחשבת חוץ לימנו אין כוונתם שהקרבן מתפגל, אלא שנפסל. ואף זה קשה, שכן לא מצינו מחשבת פסול אלא בחוץ למקומו ובפסח וחטאת שלא לשמן, ובשאר המחשבות, אם אין מקור בתורה לפגל – מניין לפסול? ולכאורה הרי זה כמחשבת הינוח, שחכמים מכשירים בה (להלן להא).

15. פרי מגדים (יו"ד סי' ד משב"ז סק"א); תוס' רעק"א בחולין פ"ב מ"ז. החזו"א (חולין סי' ריד, לחולין לטא), פירש את הרמב"ן אחרת, והגיה בדברי שאר הראשונים.

16. עזרת כהנים בויקרא שם; זבחי אפרים; כנסת הראשונים.

הראב"ד יודה שהמקבל על מנת לעשותן חוץ לזמן – פיגול, ובוזה הן חמורות משיריים¹¹.

הולכת הדם זריקתו, ושפיכת שירי הדם. על פי דעת רש"י, בשעת ההולכה מחשבה מפגלת, אבל המחשבה אודותיה אינה מפגלת. זריקה, לעומת זאת, מפגלת ומתפגלת, שכן היא עבודה המעכבת כפרה וגם יש בה אכילת מזבח. בשפיכת שיריים הדיון הפוך מן ההולכה: המחשבה בשעת השפיכה אינה מפגלת, שכן השפיכה לא מעכבת, ואילו המחשבה לשפוך לאחר הזמן מפגלת, לדעת רש"י, מפני שאף השיריים הם "אכילת מזבח".

קשים בשיטת הראב"ד

כמה אחרונים הרבו להקשות על שיטת הראב"ד¹²: על פי שיטת רש"י הכלל ברור מאד: מ"המקריב", דהיינו זריקה, למדנו שהמחשבה מפגלת בשעת עשיית כל עבודה המעכבת כפרה, ומ"האכל יאכל" למדנו שהמחשבה על כל אכילת אדם ומזבח מפגלת. לעומת זאת לראב"ד יוצא דין מורכב, שדרך לימודו מן הפסוקים אינה נהירה, וגם אינו מתיישב יפה בברייתות כאן, שמהן נראה שאין חילוק בין שחיטה לקבלה ובין שפיכת שיריים להקטרת אמורין.

כמו כן, מצינו בתורת כהנים (צו פרק יגח), בעניין החטאות הפנימיות: "שחט וקיבל על מנת לשפוך שירי הדם ולהקטיר אימוריו למחר – פיגול" (וכן בתוספתא בזבחים הג; ובגמ' להלן מדב, ומנחות ידא, הובאה בלא "קיבל"). הראב"ד שם נדחק לפרש ש"קיבל" מוסב רק על ההקטרה,

יעקב, ששם מדובר בנותן את המתנה השניה במחשבת פיגול, ולא בחושב עליה. ולכאורה מוכח כן מהמשנה שעליה מוסבים דברי התפא": "השוחט את הזבח... לזרוק מקצת דמו למחר", כלומר, ושאר הדם יזרוק היום, והרי מתנתו היום היא הראשונה; ובתפא"י כתב שהמשנה עוסקת בחושב לזרוק "מקצת דמו הראשון" למחר, ואינו מובן, מהו המקצת "הראשון", שכן אם נתקבל בכלי ראשון – מה בכך? ואם חשב לזרוק ראשון – איך יזרקנו למחר ראשון? וצריך לומר שחשב שלא לזרוק כלל את יתר הדם, לא היום ולא למחר.

הגר"ז כאן מבאר בשם הגר"ח, שזריקת דם מפגלת לא מפני שהיא אכילת מזבח, אלא מפני שהיא עבודה, וגזירת הכתוב שהמחשב על עבודה זו פיגול (כעין דעת הראב"ד בשוחט על מנת לקבל). על פי זה חידש, שאם חשב בחטאת פנימית על אחת בלבד מד' ההזאות במזבח הפנימי (לדעה להלן מדב, שיש פיגול במתנות המזבח הפנימי, וגם לדעה שאין פיגול – יש פסול, כדלהלן ידא) – לא פיגול, כי אין זו עבודה שלמה, שהרי אינה ראויה להתיר אלא בצירוף שאר ההזאות. מכל מקום, נראה שגם לדעתו החושב על זריקה שניה במזבח החיצון – פיגול, כי זוהי עבודה שלמה. ברם, עיקר יסודו צריך עיון, ומפשטות הגמ' כאן: "יכול לא תהא... אלא באכילת בשר, מניין לרבות שפיכת שיריים והקטרת אמורים", משמע שגם הזריקה אינה נלמדת אלא מדיון אכילת מזבח, וכן מבואר בכמה מקומות ברש"י (טב, ד"ה אין מחשבינו; יגא, ד"ה לא קשיא; כזא, האי פסול). הגר"ז מסתייע מהגמ' להלן כזא, האומרת שהחושב לזרוק על גבי המזבח שלא במקום הראוי לקרבן זה – אינו מפגל, משום שזריקה זו אינה מתירה את הבשר לאכילה; ולכאורה הרי מכל מקום יש כאן אכילת מזבח! ומכאן למד שבזריקה לא סגי באכילה, אלא נצרכת גם זריקה המתרת. אבל בקרן אורה (לו, ב) הסביר את הדיון שם באופן אחר, שזריקה שלא במקומו, שאינה מתרת – אינה "אכילת מזבח" כלל. אולי טעם הדבר, שעיקר אכילת המזבח היא ההקטרה, ומתן הדם נחשב כ"אכילה" רק מפני שהגיעו מייצגת את הבאת הקרבן, "הדם הוא הנפש", כהקדמה להקטרה. לכן אם חשב לעשות זריקה שאיננה מתירה את הבשר (ולרוב הדעות – אף לא להקטרה, עיין מערכה סז) – אינה אכילת מזבח.

11. כן משמע מלשונו בפרשת צו שם, שזריקת הדם בכללה "מפורשת" יותר משפיכת שיריים. ועל פי הדיוק הנ"ל מ"מקצת דמו למחר" הרי זה משתמע מן

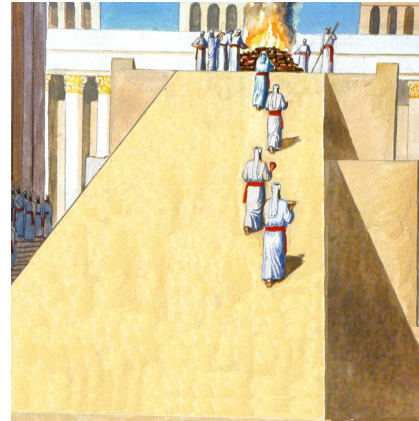
סיכום

העבודות המפגלות הן ארבע העבודות המעכבות את הכפרה: שחיטה, קבלה, הולכה וזריקת הדם הראשונה. אם בשעת עשיית אחת מהן חשב העובד על אכילת אדם או מזבח: אכילת בשר, הקטרת אימורים, או זריקת הדם (אפילו מן המתנה השניה ואילך, שאינן מעכבות), לעשותה לאחר זמנה – הקרבן מתפגל.

שיטת רש"י והרמב"ם וסיעתם, שאף החושב על שפיכת השיריים מפגל, שאף היא אכילת מזבח לכל דבר, ולעומת זאת, החושב בשעת השחיטה על הקבלה וההולכה – לא פיגל, שכן אינן אכילת מזבח. הראב"ד חולק וסובר שיש קולא בשפיכת שיריים, שהמקבל על מנת לשפוך למחר לא פיגל, ומאידך, השוחט על מנת לקבל ולהוליך למחר – פיגל (ואולי אף במקבל על מנת להוליך). בעל המאור בחולין וסיעתו כתבו שהשוחט על מנת לקבל ולהוליך – פיגל, ויש שפירשו שדעתם כראב"ד (זבחי אפרים), ויש שפירשו שזוהי שיטה שלישית, לפיה מחשבה מפגלת בין אם חשב על אכילת אדם ומזבח ובין אם חשב על אחת העבודות המעכבות (תורה שלמה).

האחרונים צידדו בדעת רש"י, על פי ראיות מהתורת כהנים והתוספתא ועוד.

בתורה שלמה (מילואים לפרשת צו, סי' ד) יישב שיטתם בדרך אחרת, הקרובה יותר לשיטת רש"י, על פי גרסה אחרת המצויה בסוגיה כאן¹⁷: "הא דאמר הריני מקבל דמה (במקום: השוחט) על מנת לקבל דמה למחר", כלומר שקיבל חלק מהדם על מנת להמשיך לקבלו למחרת. לפי גרסה זו, מחשבה בשעת הקבלה על שפיכת שיריים מפגלת, כדעת רש"י, ויתכן שהשוחט על מנת לקבל אף הוא מפגל, כי חושב על עבודה המעכבת כפרה, כדעת הראב"ד. רק המקבל על מנת להמשיך לקבל לא פיגל, משום שהקבלה אינה אכילת מזבח, וגם המשך הקבלה אינו עבודה המעכבת כפרה, שכן החובה לקבל את כל דם הקרבן אינה אלא לכתחילה (עייין להלן מערכה נט). מכל מקום, גם שיטה זו מוקשית מן התוספתא הנ"ל.

הקטרת אימורים. המחשבה אודותיה לעשותה לאחר זמנה מפגלת, אבל בשעת ההקטרה המחשבה אינה מפגלת, מפני שהקטרה אינה מעכבת.

מערכה יח. פיגול בטבילת האצבע במתן דם חטאת (יג-יד,א)

ללא טבילת אצבע, אם כן אין זו מן העבודות המפגלות! על כך משיבה הגמ', שמשלמים למדנו את הכלל שכל עבודה המעכבת בהם עשויה לפגל, וכלל זה מיושם בכל קרבן כעניינינו, וסברה היא: "כיון דלא סגי דלא יהיב – על כרחיה היינו הולכה"¹.

לבסוף מביאה הגמ' ברייתות סותרות, לכאורה, בעניין טבילת האצבע, ומסיקה: "כאן בחטאות החיצוניות, כאן בחטאות הפנימיות". טעמו של חילוק זה, שבחטאת חיצונית לא נאמר "וטבל", אלא "ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו" (ויקרא ד,כה), ומכיוון שלא הוזכרה הטבילה בפירוש – אינה מפגלת². לכאורה הדברים סותרים לכלל שהוזכר לעיל, שכל עבודה הכרחית לכפרה – מפגלת. אולם מרש"י (ד"ה להכי לא כתביה לטבילה) נראה שהכלל במקומו עומד, חיצונית, ואם כן אין ראייה משינוי הלשון על כך שאין זו עבודה.

¹ש"המזבח" בראש הפסוק אינו "המזבח" שבסופו על יציקת השיריים ליסוד, שהרי שירי חטאת פנימית נשפכים ליסוד המזבח החיצון). אפשר שהגמ' סוברת שאין ללמוד מחטאת זו, מכיוון שהיתה הוראת שעה, ועיין רמב"ן בשמות כט, יד, שהיתה זו חטאת חיצונית מעין חטאת פנימית.

²עוד יש להעיר, שלשון טבילה בחטאת פנימית נאמרה רק במתנות הפרוכת, ולא במתנות המזבח הפנימי. מכל מקום, מסתימת הסוגיה משתמע שאין חילוק ביניהם (וכן מבואר להדיא בזבח תודה, שדן על "ד' זריקות" ו"ד' טבילות", דהיינו בקרנות המזבח), ואולי טעם הדבר, שגם לא נאמרה בהם לשון לקיחה כפי שנאמר בחטאת חיצונית, ואם כן אין ראייה משינוי הלשון על כך שאין זו עבודה.

נאמר בתורה: "וטבל הכהן את אצבעו בדם והיזה מן הדם שבע פעמים לפני ה' את פני פרוכת הקדש" (ויקרא ד,ו). הסוגיה עוסקת במקרה שתוך כדי טבילת האצבע חשב הכהן לזרוק את הדם או להקטיר את האימורים לאחר הזמן המיועד לכך, ודנה האם אף הטבילה נחשבת כאחת מן העבודות המפגלות: שחיטה, קבלה, הולכת הדם או זריקתו.

הסוגיה ומסקנתה

בסוגיה מובא משא ומתן בין ראשוני אמוראי ארץ ישראל בדין זה. רב יהודה בריה דרבי חייא וכן ר' יהושע בן לוי מביאים שמועה שטבילת אצבע מפגלת. כמה אמוראים (בר פדא, ריש לקיש, רבי יוסי ברי' חנינא) תמדהו על כך, שכן המקור לדין פיגול הוא קרבן שלמים, שדמו ניתן בזריקה

17. גרסת תוס' ט, ב, ד"ה מחשבין, עיין חק נתן ופנים מאירות.

1. אילפא השיב לבר פדא תשובה אחרת, שאשר הקרבנות התרבו לפיגול מיתור מיוחד ולא דומיא דשלמים. על נפקא מינה אפשרית בין שתי התשובות עיין בטהרת הקודש.

2. יש להעיר, שמצאנו לשון טבילה בעגלו של אהרן ביום השמיני למילואים: "ויקריבו בני אהרן את הדם אליו ויטבול אצבעו בדם ויתן על קרנות המזבח ואת הדם יצק אל יסוד המזבח" (ויקרא ט,ט), והיתה זו חטאת חיצונית, כדברי רש"י (פס' יא): "לא מצינו חטאת חיצונית נשרפת אלא זו ושל מילואים" (ובאברבנאל פירש שהיתה זו חטאת פנימית ו"המזבח" הוא המזבח הפנימי, ולדבריו צריך לומר